

40) որ թւառուցիչները պիտի գործակցեն իրամոց ընկերության
ներին նոցա աշխատութիւնների եւ ուժգնութիւնների ընկեր
քահեր գնահատառութեամբանդ ու վիզ Խօսվ վայիր Մէ Պէջ

Չ ՁՆ Առաջը Ճ ճնար առա

արաշ անձնաբանաց դու վայի վայիր շատախ ամ (08)

Հրամանարակելու վայու համառ ծու հրահանդրակէ
իւր մէջ ամբողջ մի իրանակութեն կանոնն ալ յուսանք, որ մերդուղար-
քացների ու առողջիչներն օգուտ կքաղեն սորանից, որքան իւ-
րեանց համար յարմար եւ հնարաւոր կդատեն:

Առաջար մայաբայլու զ զա վանաք մանջա վայիր աւ Խօջէջ

Նայ բարդավ վայիր մայ ցըցու զ նցու ամ Չ մ մանձիւոց
ար խնամ Հզը վայիր ու զամանակապատճեն մերար վայիր չ

Մեր կենսական անդար եղան և Մերագնեթ ուսուցանիւններ Նորի:

Վիլանմայ այլ աղաղակալու, Հայր վայիր զամ Ա արց ամ (88)

Կրթութիւնը մի աշնաղիսի գործիք է, որ սորա միջոցով մար-
դը վերածնումէ, տղնուանումէ, նորա մաքի ասպարեզու լայ-
նանումէ, ոկողումէ աւելի խորհիկ եւ ստեղծումէ նոր նոր
կատարելաւութեր (իդեաներ), որոնք աեսնված չեն նահապե-
տական կեանքի մէջ: Եւ այդպէս կրթութիւնը հեռացնելով
մորդին հին նախառավարութիւն, նորան տալիս է նոր կեանք
կամ նոր ուղղութիւն եւ արգասիք ընդհանրանումեն մարդ-
կութեան մէջ եւ մօրդիքի առջտչութիւննեն նիւթադէն եւ բա-
րոյագէս, նորա կազմումեն մի ազնիւ եւ բարձր կուսակցու-
թիւն եւ իրբեւ հայելու մէջ նոցա գործունէութիւններ անդ-
րագառնումեն դէպի ընդհանրութիւն արձագանգներով:

Մենք տեսնումենք պարզ որ կրթված ազգեր մեզանից զա-
նազանվումեն ձիրքերով, յատկաւթիւններով, արհեստով եւ
մենք չունինք բարի նախանձ նոցա հետեւելու:

Մենք մեքենական գործիքի համար վազումենք ամեն աշ-

խարհ, լցնելով մեր վաստակները ուրիշների գրապաններ, ու-
շագրութիւն չենք գարձնում, թէ մենք եւս մարդիկ ենք
եւ թողնումենք մեզ անխնամ եւ կարօտ:

Մինչ գեռ խօսած ենք եւ խօսում ենք կրթութեան վերայ:

Արդեօք հասարակութիւնը շօշափումէ: Եթէ նա չէ շօշա-
փում ձեւքեմն եւ գանգամաների տեղիք չունի նահամելեռական

դրութիւնը նման է ստրկութեան եւ այս պիճակի մէջ մենք կրտմանք միշտ եթէ ազգովին չմուգածենք մեր պիճակը բարւոքեալու, մեզ կենդանացնելու: Եթէ ապրէինք մենք Աֆրիկայի խորքերը, մեզ ներելի էր ամենայն բան: Մեր վերայ շատ ազգեր կխղճային: Մեր յարաբերութիւններ լուսաւորված ցեղերի հետ է, մեր առեւտրական կեղրոն եղած է նւրապա, մենք ըմիշտ կարգում ենք օտարների յրագիրներ, աչքներին առջև առնում ենք պարզ այն գործիքներ, որոնց միջոցով մարդու վերածնում է, բայց եւ վերատին նայում ենք մեր վերայ արարութեամբ առաջնական կարգի հեռագործութեանը նմանաւում ենք իրաւունքներ օաւարի հանճարը, բայց չենք նմանում մանաւում կարութեամբ առաջնական կարգի հեռագործութեանը մենք անուանում ենք Անրիմն մենք իրաւունքներ պահանջելով գաւթամ համարական օտարներ ըից աքանինոր բարեյապէտ մենք անուանում ենք Շեն Ազգորմակի տեսնում (ենք են) չենք հետեւում, կարող ենք գործել եւ չենք գործում: ազամ զայտ իշխանական զ մի վճիռ ար դոյլ նազը վամ - ԱՄ ԵՐԱԲԻԿՈՎԻՇ գարան Վրթիւթիւն թէկւ Ննեղ անդեղքաւամակայմնութ եկեղեցութիւնի Վիշն Ճիւտական մինունով նըլաչէ կարող կենդանադնել մի մարդկութիւնն միշտագութիւն են հասցնել նորա նիւթական ապահովութեան եւ Ամերկան թափումութիւնն իմանքաղագութաւութիւնն մի գործիք սրի միջոցավ հազիւկը դարողան մասնաւութիւնն առ արտելով իւր ուսումը ծխականի մէջ ստիճանի մէջ ստիճանի այնք է սիտունի նորունելու հետեւի աշշակեցներով ատրհ ենաւաւորք պամ վաճառականի միանք անդիրթ նախատաշարիած անձն, ամիամարդու որի համար կոպէկը աւելի սրբութիւն է քան պատիւը հետաշնունք նորա արիւնը կրածական իրադարձութիւնն առ արտելով կմեռնի նորա միջ աւք Աժառանի ամենապայմանագութիւնը: Խոյժ քյունջառա ապոք դու ուժագոյաց մի խոյտանաւ:

Ուրեմն Ըկանդառինք Մեր վերայ մենք հենք պեր յենապէտուն թիւմն նկանած առաջդառ եւ այդ մեր ներկայ ուղղութիւնումը մենք չենք կարող երկան ից պահանջման նիւթական Արամբ բարոյական: յաշ ունաշաղիւնութիւն: Բաղդի բերմունքով (կարող է ամենից մէկը

հարուժանալ բոլի հազարներ կմնան թշուածւ ըստ որոշ մի խօնք
կին ի մեր յատկաց եալ ասպետք և պատմական փառքի կամ կմեռա
նին կողն չէ տանձնման ազգությունը կրազմարդքի եւ նա կմեռա
ցնէիր մեջ անձունութիւննայ մասմաս ու վայրեւ ըստ պահանջման
Արդուսուելով պիտի ասեմ ճար Հայերը ափառ պմու հնալաւութիւն
մու և անզգայ եւ ծոյլ հայր մող բու մայակուանու զմն է
աւ Յարի նախանձ ու նեցուցը հեռաց կմնայան տեսակ հմրագունք
ներից որոն իսրանի ընուա պատման մեջ պատման մեջ պատման
աւ Հարուժուր Ֆա ցիմ առում մեկը Պատմակուլը այլ Հարը մէ
ու թիւնը մեր մեջ պնդանի ազգի պատմակուլը համարտան մէլ իրան
արկղավանան երազու մ պէտք եր խաղաղը բարձր հասկան մէլ արու
սաւուրված մասի մէջ իւրա ազգամի իների սորու մնանը հարգանա
հարելու նախակնակով վերը ընտանիքին չտակին էր մի շուայը մէն
ւակերութիւն զն սկիզբն ու մի նարան ակրամ բիւ երի մը լը (լը ու ը) և
կրկեսն երի լը կաքառեկ եւ դաշնամուքը (փիանք) նման ուն
նի գրած իւր դահլիճի մէջ ահաւասիկ բոլոր նորա պատման պատման
պարա մէջ մեռ պատմական պատմական պատմական պատման
կամ է լինում իւր ազգամիան ների մէջ անզամ եւ ճանօժնեց
ըի որին հետեւելով համար սոքա գիմում և ենա պարագերի նկան
ոնանկանում են մասն ու այս պատմական պատմական յանքան
Հարուժուր մեր մէջ համգիստացէ անգամ ու նորայ ականը
միջուրան վերայէ կթէ բացվում է գուռը նաև կարծում է
թէ եկած են հրաւիրելու իրան քարքարաստի ճան անձների մօտ
է հայկերութիւն յա ու կմայնալ զն առաւ զոյ յոյացաւ
նաև պրոնում սրատիւ օտարքի գրա անուամ ու ուրիմն ինքն ան
պատիւ է զն պատմա ըստի զոյ աշխար ու մայական ունական
Հարուժուր վարմունքը բէտի Հայը լինում է ստիպագական ըստ
ընդգէմ կամքի եւ հպարտ մազ է մայն ու զոյ յոյացաւ
Միջակ հասարակութիւնը մեր մէջ անզգայ է իսկ պոր հաս
ուարակութիւնը ծոյլ Սոքա այս պարտւթեան մէջ մնացել են
չունենալով զեկավարներ որ դոցա առաջնորդելու հասցնէին
մի դալարիկ օպիս (արգաւանդ հող անթափափ մէջ) ունական
նու չեմ կարօղ Հային բաղդատեկ լուսաւ որված ազգերի
հեա Ետիմ կարծիքով եւ Տաճիկն երկն որոնք համարվում են
մոլեւանդ (Փանատիկոս) հասարակութիւն ունիմ իրաւունք

նախադասելուամեղանից այս ճառա չեն պահապատճենաւ
աշխարտութիւնը չի գտատանդարտվի և այսք չեն ու ու նաև այս
ամենի չեղնթանկում յատած, որովհետեւ ունի պատճառ
նա մեղք է համարում քրիստոնեաների քայլերին հետեւիլ.
Տաճիկի վերաց չեղեւում անզգայութիւն, նա ասում է թէ
պաճկութիւնը կը ապագրի եւ կկորցնէ իւր սրբութիւնը, եթէ
հետեւի քրիստոնեաների կրթութեանը. Այս խօսքերը գոնէ
ծխագումեն ջերմեռանդութենից դէպի իւր կրօնը. Հարուստ
առանձիկը նույիրում է իրան աղօթառեղերի, ստանումէ ածական,
որ մեծարում է նորան իւր աղգի մէջ եւ այնուհետեւ իւր սահ-
մանի մէջ նա մնում է ջերմեռանդ դէպի իւր կրօնը. Արդեօք
ունինք մենք մի այդպիսի յատկութիւն: . . . Այս զայտ գոյն
Աներ հարուստները տարին ամի կամ երկու անդամ մօնելով
եկեղեցի, փառք եւ պատիւ են համարում անցնել սեղանի
առաջեւագքատ գասի ետեւականդնելը նոցան համար ան-
պատուութիւն է: Նա ջուածուտ նոյումէ ժամացոյցին եւ
հասարակութեան մէջից հեռանալ է լուածում: Այս զայտ
ոգեթեահարդուստի որդին պատաժ է մի ջրանսայնը ջուրջ եւ
սովորած է մի քանի բառ արտաքերելու ջրանսերէն, նա կար-
ծակ մէջ իրան երկնապարգրէն, ջայը նորա աչքին որդնել ջափ
չեղեկում, միայն թէ որոնէր մի օտար կին, որի հետ զբաղէր
օտար լեզուախօսութեամբ եւ իւր շուրջ գտնվող օտար տար-
րի վելաց նայէր ծաղրածութեամբ: Այս զայտ առաջ առաջ
մահայ հարուստը քաէ որ զուրկ է ջերմեռանդութենից
դէպի իւր կրօնը, եկեղեցին եւ աղգութիւնը եթէ առաւօ-
պեան յանկարծ պատահում է նորան մի քահանայ, նա հաղար
տեղ ձկում է պարասաւել այս դէպի եւ ասել. «ԵՌ Հ, կործու
պիտի կապի, քահանայի երես եմ տեսել»: Ի՞նչ են նշանակում
այդ լիոօքքեր, եթէ ոչ մոլութիւն, որի մէջ խեղգվումէ նա
Հայ աստիճանանաւ որը կօկարդը, (Ճակատանշանը) Ճակատին
անցնեցած ապրում է անզգայութեան մէջ եւ երազդւմէ պաշ-
տօնական թղթերի ծւզզութեան վերայ: Դէպի Հայի տուր մասը
ունեցել արհամարհանք, իսկ հարուստ մասի սեղանի շուրջ
պատելլ, արդար կամ անուղիղ նորան ձայնակցելը, մի փոք կը շ-
տացնելու համար շողոքորթելը բնական է գարձել նորա համար:

Համալսարանների մէջ ուսած Հայերքառամբայց շըրէ ջանում եւ ոչ մի զգալի օգուտ են տուել ազգին, բացի չատ սակաւ բացառութիւններից ։ Նոքա եւս իրանց անունդ որոնել են արքունական ծառայութեան մէջ։ Նորպահութ և գրձն ամ նոցա բոլոր պարագմունքը քնքոյշ սեռի հետ պտտել, կառքաւել, իրանց գոյութիւնը համարիլ գերբնական։ Խաղաղական նպաստ այն տարրին կամ ժաղավրդին, որի մէջ նա ապրումէ կամ պատկանումէ, նորան եւ ոչ ինչ փոյթ նոքա իրանց բարձր մտքեր եւ խելքեր շղթայել են, գերեզմանի մէջ ազատ առպարեզ ընծայելու համար միայն։ Այս մասն Արագութեան ու Մենք մեր յետագիմութեան պատճառ հոգեւորականութիւն ենք կարծում . . . ։ Այս մասն վայրութիւն մի զան զայտական ծուլութեան անրգայութեան ծնունդ ։ Այս մասն ան զանի ընդունված է կարծեմ մի անգամ ասացիւ որ մեր հոգեւորականութիւնը պարզ է եւ առանց եղուիտական ոկզբունքի։ Այս մասն Մենք ունինք մեր մէջ եւ հայ խմբագլըներ անդամնական մերմ մեր գրականութիւն ծագկած է, այլ ինչ աւելորդ խօսք ։ Եղանակայի այսպահապահ առ ինչ մի չ հաջուսակ հային քիչ ձատ վառաւորոշն իւր պատմական եւ կրօնական գրականութիւնն է, գաբերէ առաջ լոյն ընծայուած հոգեւորականների միայն աջիւատասիրութեամբ։ Վասովարը պատուի Այս մեր յետագիմութեան մէջ կազմում են ոյժը ընթարքի այս մասն հայ քաղաքականութեան ծանօթ անձնեմ եւ քաղաքակըրժութեան մէջ կազմում են ոյժը ։ Այս պատուելի խմբագլիներ լուծումէին հայկական հարց մէկը պահանջում էր Յիւրքիայի Հայերի միութիւն Առաջիայի հետ միւսը ինքնավարութիւն եւն։ Թանգառում էին Տաճիկների հարստահարսութեան վերայ եւ ձեւագնում էին հայ հասարակութիւնը միշտեղադասութեան գմբւաթեան կարօտ ժողովրդ։ Այս ճշմարիտէ, ես ականատես եմ Հայի թշուառութեան ամեն ուրեք սկսելով Միջերկրականի ափերից մի կողմ դեղի Եգիպտոս եւ Գամասկոս եւ յետոյ Կիլիկիայի Փաքը Ասիայի գաշտերով մինչեւ Կասպից եղերքը։ Ճշմարիտ

Այսուհետեւ մենք յենք աեսել մի զգալիութ ժողովրդին բարձրագագաղութ հեղինակաւթիւն, որ համարվէր հայութեան վերածնելութեան սկիզբը եւ ոյժը ընթարքի այս մասն հայ քաղաքականութեան ծանօթ անձնեմ եւ քաղաքակըրժութեան մէջ կազմում մեր գրութիւնը ։ Այս պատուելի խմբագլիներ լուծումէին հայկական հարց մէկը պահանջում էր Յիւրքիայի Հայերի միութիւն Առաջիայի հետ միւսը ինքնավարութիւն եւն։ Թանգառում էին Տաճիկների հարստահարսութեան վերայ եւ ձեւագնում էին հայ հասարակութիւնը միշտեղադասութեան գմբւաթեան կարօտ ժողովրդ։ Այս ճշմարիտէ, ես ականատես եմ Հայի թշուառութեան ամեն ուրեք սկսելով Միջերկրականի ափերից մի կողմ դեղի Եգիպտոս եւ Գամասկոս եւ յետոյ Կիլիկիայի Փաքը Ասիայի գաշտերով մինչեւ Կասպից եղերքը։ Ճշմարիտ

Ենորա Համար, որ Հային երկայ գրութիւնը նահատետական է, նա չունի բարոյական եւ մոռաւորական ոյժ Հալածելու հարըստահարութիւններ. նա անկիրթ է եւ նորա ընդունակութիւնը բարձր չէ իրան շրջապատաճ օտար ցեղերի կրթութենից: Այս Ահաւասիկ եւ հարստահարութիւնների պատճառը: Եթէ Հայն կրթվեր ինչպէս պահանջումէ: 19րդ գարի գաղափարը, եթէ նա ունենաք իւր մէջ ընկերութիւններ ուսումն եւ արհեստը յագած տանելու եթէ Տաճկաստանի մէջ անգամ հարուստ Հայն շհրաժարէր իրան Հայերից, միջամտութիւն չունենալով նորա նիւթական եւ բարոյական կեանքի մէջ, պարզ է, որ Հայն պիտի հարստահարէր եւ այս գէպքերը պատահ հելու են մինչեւ Հայի գերեզմանը կամ նորա վախճանը: Այս Ստրկութիւնը մեզ Համար ստեղծումենք մենք մեր ձեռներով, բայց եթէ մեր մէջ լինէր բարձր ուսում, արհեստ, բարոյական ոյժ, մենք կարող էինք աղդել մինչեւ անգամ կատաղի ցեղերի վերայ:

Հայ խմբագիրներ սրբութիւն են Համարում յարձակել այս կամ այն ինչ հոգեւորականի վերայ, հոգեւոր վարչութեան վերայ, քննուքմեն (նոցա գործեր առանց չափելու յարձակմանը) յառաջ գալիք բարոյական օգուտը կամ վնասը: Եթէ գոնէ իրանց անձնառակաստան դատողութիւնները ճշմարտանման լինէին եւ ոչ թէ սիսալ միանգամայն եւ կարծես ցոյց տալու նպատակով թէ ահա մենք աղդը կսիրենք, աղդի ցաւերն կհոգանք, մենք առաւել լաւ կհասկանանք գործերն, ուրիշներին կդատապարտենք, ինքներս անգործ մնալով . . .

Ես չեմ պաշտպանում ընդհանուր հոգեւորական դասը, ունինք մենք եւ անզուսպ, անզգայ հոգիւորտկամներ, որոնց ուղղելու համար հարկաւոր է մի ուրիշ միջոց, բայց եւ այնպէս, հոգեւորականների վերայ յարձակելով ընդհանրապէս, բացի վհատութիւն նոցա կողմից յառաջացնելուց, անշրջանկատ եւ աղերախտ համարված պիտի լինինք: Միւս կողմից լրագիրների ձայնին լսել անգամ կարելի չէ, որովհետեւ չունին նոքա հաստատամիտ, ինքնակայ եւ ճշմարտասէր թղթակիցներ, գոնէ մեր Բագուի թղթակիցներ, իբրեւ մի երկու վաճառականի գործիք, հաղորդել են լրագիրներին ամենասուտ

լուրերը՝ միակողմանի՝ գատապարանութիւնը՝ կրքերի ծնունդը՝ որ կարծէս սոքա բնական են մեզ համար։ Մեր լրագիրներ չեն խօսում առեւտրական ուղղութեան վերայց արհեստի կամ նոր գիւտերի վերայ, նոքա չունին բանասիրական կամ բարոյական մաս վերջապէս հայ թերժեր ներկայացնումեն սիջնադարեան երեւոյթ, որի արգասիքը լինումէ գղրդել գրգռել հասարակութիւնը ի կռիւ, ի պատերազմ, ի յուզումն կիրքերին եւ սա ծառայութիւն չէ ազգին այլ վնաս եւ վտանգ։

Հայ խմբագրութիւնն եւս կրօնականներից է պահանջում մեր յառաջադիմութիւնը կրօնականն ունի բարոյական միայն ոյժ եւ մեծաւ մասամբ գործումէ։ Նա ունի ճեմարան, ամեն ուրեք ծիռական դպրոցներ, զոհումէ եկեղեցական արգիւնքից ընտրումէ մեղանից հոգաբարձուներ, Բաւ է այդ չափս մեզ համար։ Տեսնենք մենք ինչ ենք անում, մեր հոգաբարձուներ ինչ են կատարում, — եւ ոչինչ։

Լեզուով շինումենք Վանի կամ Վարագի մէջ ուսումնարան փողեր ենք ժողովում, իսկ հաշիւը եւ փողը մնումէ մեր արկղում։ Ահաւասիկ մեր գործ։ Ուրեմն, որտեղ են մեր խըմքագիրների բարձր նախագծեր (պրօէկտոներ), նպաստող ազգային յառաջադիմութեան, ուր են նոցա նախագծեր, որոնք նպաստէին հաստատելու մի ընդհանուր ընկերութիւն եւ կեղրոնական ճեմարան իւր արուեստական ճիւղով։ Ուր են նոցա նախագծեր եւ աշխատութիւններ նուիրակներ պատրաստելու ամեն քաղաք, որոնք հասկացնէին, համոզէին ամեն ուրեք ժողովրդին իւր ապագայ յառաջադիմութեան համար։ Ուրեմն յարձակմունքի փոխանակ հարկաւոր է գործել եւ նպաստել։ Ահաւասիկ այդ պիսի մի սկզբունք կողատրաստէ Հային ապագայ եւ կազատէ հարստահարութենից։ Մեր ներկայ խնդիրն եղած է ուսումնարանական հարց նեղ դիրքով, որից Հայն եւ ոչ մի բարոյական եւ նիւթական նպաստ կարող է ունենալ եթէ այս խնդիրը չընդարձակվի եւ չիրագործվի մարդավարի կերպով։

ՍԱՀԱԿ ԳՈՒՐԳԻՆԵԱՆ

Քագու-